

L. Fuchs: New Kreuterbuch, 1543, Von Agley.

Von Agley. Cap. XXXV

(A) Namen.

Agley oder Ageley würt auff den heütigen tag nit anders zů Latein genent dann Aquilegia, hat noch, so vil unnd mir bewüßt, keinen nam bey den Griechen und alten Lateinischen gefunden.

Gestalt.

Die Agley hat bletter wie die groß Scholwurtz, doch runder unnd weycher. Die stengel seind über elen hoch, rund unnd glatt, darauff wachsen vil schöner blümen, die seind zweyfeltig gefült, und gewinnen an den schellen fünff gebogne spitz, fast wie die

Van akelei. Kapittel 35. (*Aquilegia vulgaris*)

Namen.

Akelei of Ageley wordt op de huidige dag niet anders in Latijn genoemd dan Aquilegia, heeft noch zoveel en me bewust geen naam bij de Grieken en oude Latijnen gevonden.

Gestalte.

De akelei heeft bladeren zoals de grote stinkende gouwe, doch ronder en weker. De stengels zijn over ellebogen hoog, rond en glad, daarop groeien veel schone bloemen, die zijn tweevoudig gevuld en gewinnen aan de

Ritterspötn. Dise blumen seind gemeynlich purpurbraun, doch findt man auch gantz weiß, ettlich seind rotbraun. Auß disen blumen so sie abfallen, wachsen köpfflin oder schefflin mit vier oder (B) fünff spitzen aneinander, wie an dem schwartzen Coriander, darinn ist schwartzer langer same. Die würtzel ist etwan fingers dick met neben zaseln.

Statt seiner wachsung.

Dij kraut wechst gemeynlich in den gärten, darin es gepflantz würt. Man findts aber auch in feypten wisen, und in den wälden die in der hôhe ligen, ettwan an dem gemeür und felsen.

Zeit.

Blüet im Meyen unnd Brachmonat. [123, 124]

(C) Die natur und complexion.

Dieweil der geschmack dij gantzen krauts zur süesse geneygt ist, so muß es von nôten einer mittelmässigen warmen complexion sein.

Die krafft und würckung.

Der Agley würckung ist gleich der würckung der Eibisch bletter. Darumb so verzert sie, und zerteylet mittelmässig, weitert, lindert den schmerzen, unnd zeitiget die geschwer. So man weytzen oder gersten meel mit Agley vermischet, so würt jhte krafft gesterckt und trücknet derhalben mehr dann vor. Darumb sie diser gestalt zu den rauden und andern geschweren unnd unreynen schaden mag gebraucht werden. Es werden der Agley von den neüwen kreütlern vyl erdichte falsche eygenschafft und würckung zugelegt.

schellen vijf gebogen spitsen vast zoals de ridderspoor. Deze bloemen zijn gewoonlijk purperbruin, doch vindt man ook gans witte en ettelijke zijn roodbruin. Uit deze bloemen zo ze afvallen groeien kopjes of scheepjes met vier of vijf spitsen aan elkaar zoals aan het zwarte koriander, daarin is zwart lang zaad. De wortels is ongeveer vingers dik met zijvezels.

Zijn groeiplaats.

Dit kruid groeit gewoonlijk in de hof waarin het geplant wordt. Men vindt het echter ook in vette weiden en in de wouden die in de hoogte liggen, wat aan de muren en rotsen.

Tijd.

Bloeit in mei en juni. [123, 124]

De natuur en samengesteldheid.

Omdat de smaak van dit ganse kruid tot zoetheid geneigd is zo moet het nodig een middelmatige warme samengesteldheid zijn.

De kracht en werking.

De akelei werking is gelijk de werking der witte heemst bladeren. Daarom zo verteert ze en verdeelt middelmatig, verwijdert, verzacht de smarten en rijpt de zweren. Zo men tarwe of gerstemeel met akelei vermengt dan wordt zijn kracht gesterkt en droogt derhalve meer dan daarvoor. Daarom ze in deze gestalte tot de ruigtes en andere zweren en onreine schaden mag gebruikt worden. Er worden van de akelei van de nieuwe kruidenkenners veel verdichte valse eigenschappen en werkingen toegelegd.

Dodonaeus;

Van Akeleien kap. xvi.

Vorm.

Aquilegia of akelei.

(Aquilegia vulgaris)

Akeleien hebben grote en brede bladeren met twee of drie diepe sneden die op de bladeren van gouwe lijken, maar witter en niet sterk van reuk, ze geven ook geen sap af als ze gekwetst worden. De stelen zijn rond en effen en ongeveer zestig cm hoog. Daarop groeien bloemen die van twee soorten blaadjes tezamen gesteld zijn waarvan de ene klein en smal is en de andere die tussen de voor vermelde groeit hol met een lang omgekromd staartje als aan de riddersporen is. En deze bloemen zijn soms enkel en soms dubbel van kleur, soms blauw, soms wit, soms paars, soms rood, soms gespikkeld en geschakeerd in blauw en wit. En als deze bloemen vergaan zijn dan komen daar vier of vijf scherpe hauwtjes voort die aan elkaar groeien en daarin ligt het zaad dat zwart is.

Plaats.

Deze bloemen worden hier te lande in de hoven gezaaid en geplant, ze groeien ook in sommige hoge bossen en aan steenrotsen, maar niet hier te lande.

Tijd.

Deze bloemen bloeien meestal in mei en in juni.

Naam.

Deze bloem wordt tegenwoordig in Latijn Aquilegia of Aquileia genoemd, bij de ouders is het onbekend geweest. In Hoogduits Agley en Ageley. Hier te lande akelei. In Frans ancolye.

Natuur.

De akeleien zijn middelmatig warm en vochtig.

Kracht en Werking.

Deze bloem, als Ruellius schrijft, heeft in de medicijnen geen gebruik.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>